

Verslagen

1. Bezoek aan de Sint-Walburgakerk. *****

(Brugge, 23 oktober 1983)

Jacques Larbouillat.

Nadat de bestuursleden bekomen waren van de feestelijkheden ter gelegenheid van het zilveren jubileum van de Sint-Guthagikring in september laatstleden, besloten zij devoot om in oktober een bezoek te brengen aan de St.-Walburgakerk, Brugge's barokke perel.

E.H. J. Vanden Heuvel zou de rondleiding verzorgen, maar op het laatste ogenblik werd hij weerhouden door ambtsbezigheden. Als vervanger werd beroep gedaan op Lic. Jean-Luc Meulemeester, eveneens een kenner bij uitstek van deze prachtige kerk.

Onze erudiete gids begon zijn rondleiding met een korte historische schets over het ontstaan van de parochie. Betwisten de kathedraal en de Onze-Lieve-Vrouwkerk de eer de oudste kerk van Brugge te zijn, ook St.-Walburga wil prat gaan op deze titel.

Leuker is, dat in de periferie van de grafelijke burgkerk verschillende kapellen werden opgericht, waaronder op de hoek van de St.-Walburgastraat en de Ridderstraat een kapel ter ere van Sint Walburga. Deze eerste kerk werd door de Doornikse bisschop Walter de Marvis in 1239 tot parochie verheven; dit ingevolge de bevolkingsaan groei van de middeleeuwse stad. Deze eerste kapel evolueerde door de eeuwen heen tot een gotisch monument; om vervolgens te loor te gaan onder de Franse Revolutie en te worden afgebroken in 1779.

De Jesuïeten, reeds te Brugge sedert 1571, vestigden zich in 1595 op het Sint-Maartensplein, toen nog Schottenplein genoemd en richtten er een klooster, een college en een kerk op.

De eerste steen van de kerk werd gelegd in 1619; en verder gebouwd naar de plannen van de Brugse Jesuïetenbroeder Pieter Huyssens. Deze was een metselaarszoon en had nog verscheidene barokkerken in Vlaanderen ontworpen in dezelfde Jesuïetenstijl.

Op 14 oktober 1642 werd de kerk toegewijd aan Sint Franciscus Xaverius, volgeling en medewerker van de stichter der S.J., de Heilige Ignatius.

Toen de Jesuïetenorde in 1778 door Keizerin Maria-Theresia werd opgeheven, en omdat de gotische parochiekerk onbruikbaar was kreeg de parochie van Sint Walburga deze barokkerk om er haar erediensten in te doen. De kerk kreeg als patroon Sint Walburga in plaats van Sint Franciscus Xaverius.

Tijdens de Franse Revolutie gebruikte men de kerk als tempel van de Wet en van de godin der Rede. Toen de R. K. eredienst in 1802 werd hersteld, kreeg de St.-Walburgakerk de naam van St.-Donaaskerk; ter herinnering aan de gelijknamige kathedraal op de burg, die verkocht en gesloopt was geworden tijdens het Frans Bewind.

Sedert 1834, bij het heroprichten van het bisdom Brugge, kreeg zij opnieuw de naam Sint-Walburgakerk.

Alvorens de kerk te betreden, wees onze gids ons op het tweeledig schema van de voorgevel; wat op Italiaanse invloed wijst. De verdiepingen worden van elkaar gescheiden door een gebroken architraaf. Aan de uiteinden vinden we gekoppelde pijlers met Korintische kapitelen. Het middelste deel wordt geaksentueerd door zuilen. De onderste geleding wordt verder versierd met een ondiepe en ledige nis met rondboog bekroond met een driehoekig fronton. Erboven is een barokvenster aangebracht. Het fronton van het portaal, dat met halve zuilen met korintische kapitelen is omkaderd, is doorbroken. In de nis prijkt het beeld van de Heilige Franciscus Xaverius.

In de tweede geleding onderscheiden we eveneens drie delen.

Het middenste vormt een verlenging van het onderste, terwijl twee piluten, bekroond met bronzen "kandelaars", sierlijk de overgang vormen van de architraaf van de beneden verdieping naar het fronton bovenaan.

Het monumentale fronton, in- en uitspringend, is bekleed met het jezuiteten monogram IHS. Het geheel wordt met een 19de eeuwse bronzen kruis bekroond.

De gevel is uitgevoerd in zandsteen, maar de twee aanbouwingen aan de beide uiteinden van de gevel zijn in baksteen en vormen een logische overgang naar de andere kloostergebouwen. Tijdens de laatste restauratie (1967-1973) vond men op de gevel sporen van een datum 1643. Het is het jaar van de wijding van het hoofdaltaar.

De kerk moest beantwoorden aan verschillende behoeften: intern als bidruimte voor de paters en de studenten; extern voor de ontvangst van de rijkere burgerij, met de mogelijkheid om met hun koetsen ongehinderd aan- en af te rijden. Dit is nog te merken aan de insprong die de kerk maakt op het plein.

Bij het binnentreden van de St.-Walburgakerk komen we onder de indruk van haar sobere grootheid. Het grondplan vertoont drie beuken: twee zijbeuken en een middenbeuk, die de dubbele breedte heeft van de zijbeuken. De zijbeuken worden recht afgesloten, de middenbeuk eindigt op een half-ronde absis. In de geest van de contrareformatie was aldus de celebrant duidelijk zichtbaar voor de gelovigen. Zo werd de aandacht voor de H. Mis en het H. Sakrament in de hand gewerkt. Waar vroeger het H. Sakrament in een sakramentstoren werd bewaard, wordt deze nu bewaard in het tabernakel op het hoogaltaar.

Ook de bouw van de toren in de as van de middenbeuk aan de oostkant, vlak achter de absis, heeft een symbolische reden, nl aksentuering van het koor en van het Allerheiligste.

In dit verband verwijzen we naar een kerk in onze eigen Zwinstreek, nl de kerk van de H. Drievuldigheid en de H. Christiaan te Lapscheure. In navolging van de contrareformatie en de Jezuiteten werd ook daar de toren aan de oostzijde van de kerk

gebouwd in 1649-1652.

Het kerkmeubel dat onmiddellijk de aandacht trekt in de middenbeuk, is de preekstoel. Ontworpen door Hesius en beeldhouw door Quellinus de Jonge. Het wapen van de schenkster Juffrouw Anna van Marisien is aangebracht onder de trap. Het kunststuk wordt gedragen door enerzijds een dubbele trap en anderzijds een beeldhouwde vrouwelijke figuur vooraan. Deze "kariatide" is z gekapt dat er twee ijzeren staven in kruisvorm doorheen lopen, die de stevigheid verzekeren. Verder zijn op een sublieme manier allegorische, pastorale, mystieke, theologische en bijbelse figuren verwerkt in dit unieke kunstwerk.

Het hoofdaltaar zou aan de kerk geschonken zijn door graaf Bernard de Fontaine, en beeldhouwd door Jacob Cocx. Het is een altaar in hoog-barokke trant. Het altaarschilderij stelt de "Verrijzenis van Kristus" voor en is van de hand van de bruggeeling J. Suvee uit 1783.

Ook de zijaltaren, weliswaar van een latere datum, getuigen van de grootse en monumentale kunst van de Vlaamse barok. Het O.-L.-Vrouwaltaar is het oudste; Het dateert van omstreeks 1657. Het ander zijaltaar is toegewijd aan de stichter van de Jezuieter de H. Ignatius van Loyola, en is ongeveer tien jaar jonger.

Het laatste groot beeldhouwwerk dat intens de belangstelling geniet, is de wit warmeren communiebank, uitgevoerd omstreeks 1694-1696, door de Antwerpenaar H. F. Verbrugghen. Op de communiebank bemerken we afwisselend panelen en medaillons met hoofdzakelijk afbeeldingen van de H. Eucharistie, pauselijke symbolen, het Maria-monogram, misbenodigdheden, korenaren, bloemen, heiligen, e.a. Kortom een meesterwerk dat volledig in het interieur van de barokke kerk past en ons nogmaals de kunde van de Vlaamse beeldhouwers doet beseffen.

Eveneens verschillende schilderijen en heiligenbeelden werden bewonderd gedurende deze leerzame namiddag.

Deze werd dan ook afgesloten met een welgemeend dankwoord vanwege Voorzitter René De Keyser aan Lic. Jean-Luc Meulemeester en met een warm applaus vanwege de talrijke aanwezigen.

2. Folklore in de "Zei-spreuken".

Wat nu het "cultureel centrum" wordt genoemd, gelegen in een van de schilderachtigste hoekjes en in de schaduw van een golderkathedraal, is de prachtig gerestaureerde "Zeventiende-eeuwse oude Pastorie" van Lissewege. Gebouwd in 1631 door bouwmeester Jan Joyens, werd deze verder met een "kamer" vergroot in 1653 door Walram Rombout, die er 500 pond Vlaams voor kreeg.

Twee wegen leiden er naartoe. Bij het vertrekken aan het kerkportaal, is langste weg de gemakkelijkste. Daartoe slaat men links af, het hoekje om. De kortere weg is deze rechts naast de kerkingang, dwars door het kerkhof, waar men voor een ijzeren hekken komt te staan, dat gesloten is, op 5 meter van het "cultureel centrum"! Een sprongetje over het kerkhofmuurtje ... en de culturele verrijking kan beginnen.

In dit cultureel centrum had op zondag 20 november een voordracht plaats over de folklore in de zei-spreuken. Voorzitter was de heer Daniël De Beul uit Ranst bij Antwerpen, verzamelaar en publicist van een 6000 zei-spreuken in woord en beeld, zo uit het volk gegrepen.

Spreker leidde zijn voordracht in met een wetenschappelijke benadering: "In het Nederlands taalgebied heeft er zich een eigenaardige ontwikkeling voorgedaan op het gebied van de volkspreuken. De zei-spreuk, een bijzondere vorm van de volkspreuk, wordt in Vlaanderen algemeen gebruikt. In andere Germaanse taalgebieden kent men ook deze speciale vorm van humor, scherts en ...

Gewoonlijk bestaat een zei-spreuk uit drie delen, en in zeer weinige gevallen uit twee delen. In dit geval is er alleen het onderwerp en de zegger. Deze drie delen zijn: 1. het thema, of actie, of stelling; 2. de uitvoerder, of zegger, of slachtoffer; 3. het doen, de kwalificatie, het resultaat.

Het eerste volkspreukenboek in de vorm van zei-spreuken zou in 1706 verschenen zijn en de schrijver Anna Folie noemde de "Rariteiten". Ook Carolus Tuinman, een predikant uit Middelburg, gaf in deze periode een werk uit met "zei-spreuken". Hij

schreef dat "wat onder het volk gezegd wordt, ook mag geschreven worden".

Jacob Cats was ontegensprekelijk de grootste spreukendichter van het Nederlands taalgebied. Hij zegde over de volkspreuken het volgende: "Een spreuk is een invallende gedachte op een voorvallende gelegenheid".

Guido Gezelle, Vlaanderens grootste dichter, zegde over de volkspreuk: "De spraak is het volk, en 't volk is de spraak. Het zijn luimige gezegden uit het volk ontsproten".

Het Westvlaams is rijk aan zei-spreuken. Die bevatten gewoonlijk humor, levenswijsheid of zelfverdediging of gelaten dragen van een tegenslag: "Ik heb een geluk met een ongeluk, zei de boer; mijn koe is dood, maar mijn hooi was op".

Na de laatste zei-spreuk trokken we weer naar huis ...
 langs de langste weg!...

Jacques Larbouillat.

